

DE VOORPOSTEN

Wij moeten blijven, de heeren van de stad raden het ons aan, had Nele tot haar grootmoeder gezegd.

En als zij, de overheid noemde, die den plakbrief uitgethangen had, dacht zij aan burgemeester Turpin, wiens gebeente misschien onder een der grauwe zerken van de oude kerk lag, maar wiens geest nog bij zijn navolgers scheen te leven.

Doch het huizeke met de laatste dahlia's en de eerste cysanthemen in het hofje, met de bloempotten achter de kraakheldere gordijntjes, tusschen groene blinden, bezat geen sterken kelder. En een granaatscherf kon de geel geokerde muurtjes met een slag neerbonzen.

Op den morgen van den 17en Oktober kwam Maarten De Wulf haastig naar Nele en vroeg haar wat zij ging doen.

— Blijven, van eigen! antwoordde het meisje...

— Gij gehoorzaamt dus ock aan den plakbrief...?

— Ja...

— En ik ken u genoeg om te weten, dat gij onverzettelijk zijt...

— De vrouwtjes van Nieuwpoort in Jan Turpins tijd gingen wel op de wallen strijden...

— Jan Turpin kan mij niets schelen en die kende ook geen twee en veertigers, ik vertrek binnen een half uur... Ons huis zal verlaten zijn... Alleen de meid blijft... Kom dan tenminste naar ons, daar zijn sterke kelders.

— Ik dank u voor uw aanbod, maar er is immers geen gevaar!

— Nieuwpoort komt in den dans. Overal worden versterkingen aangelegd... Wees nu niet roekeloos, Nele! Kan ik u helpen?

— Laat ik u niet ophouden! Toch dank ik u voor uw goedheid.

— Talm niet lang. Het huis van mijn vader staat voor u open en vaarwel... Gij speelt met uw leven!

Maarten reikte haar de hand...

— O, mocht ik u beschermen, zei hij zacht. Maar dat is voorbij... Dwaas die ik was!

Ontroerd ging hij heen. Nele voelde een traan op haar wang.

— Ja, dat is voorbij, zuchtte zij. In het leven gaat niet alles, zooals wij het wenschen!

Zij dacht over het voorstel na. Ze zag hoe de man van Fientje pakken en beddegoed op een stootwagen laadde.

— Ik bleef liever, sprak hij, naderbij komend, maar mijn vrouw will weg en zij is de baas... zooals ge weet. Gij vertrekt nog niet?

— Neen...

— Maar ga dan dieper in de stad; ge zoudt hier de eerste vlag hebben, moest er wat gebeuren... Kom, ik zal u helpen...

En Nele gaf toe, en overreedde haar grootmoeder, zoodat de man wat later de oude vrouw boven op een matras van zijn karreke naar het groote huis voerde, hetwelk zoeven door de familie De Wulf verlaten was. Vrouw Van Male weende om haar kamerke, haar zetel en bedstee, en 't was haar of men een stuk van haar leven vernietigde.

Jeanne, de trouwe dienstmaagd uit de rijke woning, ontving haar beide gasten vriendelijk, blij nu gezelschap te hebben...

Zooveel dienstpersioneel heeft in die dagen meer moed betoond dan de meesters, welke de vlucht namen en, in hun egoïsme en vrees voor have en goed, naïeve, trouwe zielen lieten blijven in gevaar van beschieting en vijandelijke terreur! En er waren knechten en meiden, die ondanks het karig loon hun

gedurende jaren, ja een gansch leven schier, betaald, getrouwheid toonden tot in den dood.

— Hier moet ge niet schuw zijn, sprak Jeanne. De kelders zijn sterk gewelfd en er liggen matrassen en warme dekens in. Wij kunnen daar slapen als 't nood doet. Maar mijn meester peinst niet, dat er veel geschoten zal worden...

— Waarom vlucht hij dan? vroeg Nele.

— Omdat hij geen Duitschers verdragen kan! Hij zou weedend worden als hij er zag, en dan misschien dwaze dingen doen, waarvoor ook anderen gestraft kunnen worden en dus is 't maar 't beste, dat hij vertrekt. Maar als de Duitschers komen en het huis staat leeg, dan zouden zij er schade doen! Daarvoor blijf ik... Ik ben niet bevreesd. Mijn meester zei ook, dat al die vertellingen van Leuven en Aarschot overdreven zijn!

Nele vond den ouden De Wulf, die zelf reeds, voor er gevaar was, zijn vel reddde, maar deze weerlooze dienstmaagd achter liet, zeer laf, doch zij hield die gedachte voor zich en hielp haar grootmoeder te bed, daar de oude vrouw buitengewoon afgemat was.

Dan wilde zij eenige voorwerpen en boeken uit haar huizeke halen, bezittingen, die zij in waarde hield of liever dicht bij zich had.

De stad was vol koortsachtige beweging. Het belfort, de Onze Lieve Vrouwe toren en de oude vierboet bij de vlotkom, waren door de genie vernield, om aan den vijand richtpunten te ontnemen.

Het belfort, dat vijf en dertig meter hoog was, rees daar zoo kloef boven de lakenhalle, in 1240 gebouwd.

De vierboet bij de havengeul was een der oudste vuurtorens van Vlaanderen, in 1284 reeds opgericht en toen met brandend riet verlicht. Nieuwpoort bezat nu wel een moderne vuurbaak, maar hield nog het historisch monument in eere, dat de ouderen langs de banken had geleid, toen de stede veel meer dan nu door vischvangst bloeide. Want er was een tijd, toen de Nieuwpoortenaars haring verzonden naar Ieperen, Rijsel, Doornik, Kortrijk, Werwick, Meenen, Waasten, Poperinge,

Dixmuiden, Armentiers en er ook verkochten in Engeland en Holland... In de 15^e eeuw voeren er 70 stuurlieden in dit bedrijf, de een met twee, drie of vijf mannen, maar sommigen ook met zeven en meer. Voornamelijk oefenden het ambt uit van keurder of « waardeerder », gelijk het toen heette, gezwooren ambtenaren, die den inhoud der tonnen onderzochten en op elk vat het haringmerk der stad deden branden. In 1474 kon Nieuwpoort zelf een oorlogsschip uitzenden, om de zeeroovers te bestrijden, die de kust onveilig maakten. 't Was een karveelschip, te Arnemuiden gekocht, rond en licht van vorm, met 43 matrozen, 3 kanoniers of busschieters, 2 blootsmannen, een meester-surgien (dokter), een wapenmaker, een klerk, een stuurman, een timmerman, zeven trompetters, een piloot (loods), twee botteliers (voor de levensmiddelen), vier kwartiermeesters en een kapelaan, dus acht en zestig man aan boord, bewapend met 10 bussen en 40 pijken en voorzien van 346 pond buspoeder, 25 pond ander kruut en 700 steenen voor de kanonnen.

Zoo bestookte men de Engelsche, Hollandsche, Fransche en ook de Vlaamsche piraten, want op zee zwierf er allerlei volkje rond, dat de sloepen enterde, de bemanning vermoordde, en de lading roofde.

In de 12^e eeuw voeren de Nieuwpoortenaars zelfs ter walvischvangst en de handelaars genoten vrijdom van tol-, van weg- en bruggeld door gansch het graafschap. In 1336 sloot de stad een verdrag met Ieperen, dat een nieuwe haven hielp bekostigen, om langs daar zijn lakens uit en allerlei waren in te voeren, en 248 jaar bleef die overeenkomst van kracht. Ja, zoo was het vroeger, maar nu in 1914 voeren de visschers bij de kust en een ondernemende firma had wel twee vaartuigen uitgerust, om te trachten de haringvangst te herstellen, doch bij gebrek aan hulp van hoogerhand slabakte het bedrijf.

De visschers stonden in de vroegere eeuwen een tiende der opbrengst af, aan den patroon hunner parochiekerk, (den abt van St-Nikolaas te Veurne), aan 't kerkbestuur en aan de armen.

Dat was het « helich » (heilig) geld, en het volk beweerde, dat daarmee de toren der Onze Lieve Vrouwekerk bekostigd was, de toren, die daar nu armzalig in gruis neerlag.

Het bedehuis was in de 13° eeuw opgericht en in 1903 hersteld. De oorspronkelijke stijl was op veel plaatsen door latere verbouwingen vervormd. Menige grafstede en koperen plaat herinnerde aan de statige Spaansche officieren, die in 1600 voor Nieuwpoort of in het beleg van Oostende, waarvan wij later zullen hooren, 't leven lieten.

En drie monumenten lagen nu neer, als eerste offer voor het benarde land, maar ook als begin der verwoesting, welke erger zou zijn dan in vroegere tijden.

Nieuwpoort strekte zich niet als Dixmuiden vóór, maar geheel achter den IJzer uit, doch op één punt zou de vijand al zijn krachten inspannen; dat was daar, waar zes waterlopen onder zes, in halven cirkelvorm gestelde bruggen en door zes sluizen samen kwamen, om zich langs de breede havengeul in zee te ontlasten: het kanaal van Veurne, de Koolhofvaart, de IJzer, de kreek van Nieuwendamme, het kanaal van Plasschendale en de afleidingsvaart hiervan.

Die vermaarde sluizen waren gebouwd naar de plannen van den ingenieur De Mey. In 1876 begon men het reusachtig werk, dat 4 millioen kostte. Het was ook noodig voor een goede afwatering te zorgen. Nele's grootmoeder wist het genoeg te vertellen hoe zij als meisje op winterdagen soms voor een feest door haar verloofde meegenomen werd naar diens oom, een boer te Wulpen, en men slechts in een bootje over het ondergelopen land de hoeve bereiken kon. Men zei toen met een rijmpje: « Nieuwpoort heeft met zijn sluizen den sleutel in de hand, « Om de zee te brengen tot Bergen over 't land. »

Dat Bergen was Winoxbergen in Fransch-Vlaanderen. Maar men sprak op de oude, onvoldoende sluizen, en Nieuwpoort zelf had den eersten last van den wispelturigen vloed.

— Hoe menigen kler moesten wij naar boven vluchten, als 't water over de kaai spoelde, verhaalde vrouw Van

Male, wanneer ze over haar jeugd begon. Vader zette de vloedplanken in 't deurgat en stopte ze goed vast met klei, maar dikwijls hielp dat niet, en liepen de benedenkamers toch onder. De jongens vonden dat plezierig, maar de ouderen hadden er veel moeite en schade van.

Ja, dat water! 't Werd tijd, dat de regeering eindelijk eens afdoende maatregelen nam om Veurne-Ambacht en een groot deel van 't vlakke Vlaanderen met al zijn vaartjes en vlieten en slooten tegen overstroming te beveiligen. En wie kon nu vermoeden hoe het water weldra de bondgenoot der Belgen worden zou?

Die bruggen bij de sluizen vormden van de Oost- en Noordzijde den eenigen toegang tot de stad en waren dus de sleutell van Nieuwpoort. Het legerbestuur liet dan ook dadelijk een bruggehoofd aanleggen. De verdedigingslinie begon bij de villa Madou in het duin, volgde dan den weg van de zee naar 't dorp Lombardzijde, liep van hier langs 't Schuddebeurzelboschje over de Plasschendalsche vaart naar Rattevalle en was verder verbonden met Mannekenvere, bij welks ouden zwaren toren een hoofdwacht onzer troepen stond. Afdeelingen van het 5e en 6e voetvolkregiment bezetten die linie. Zoo lag Nieuwpoort in afwachting.

Nele was dus in haar woning geweest en keerde naar de veiliger schuilplaats terug, toen ze eensklaps een gehuil in de lucht hoorde en daarna een zwaren slag.

— We worden beschoten! riep een burger.

— 't Spel begint! Rap in uw kelder! waarschuwden soldaten.

Verschrikt snelde het meisje naar de woning van De Wulf.

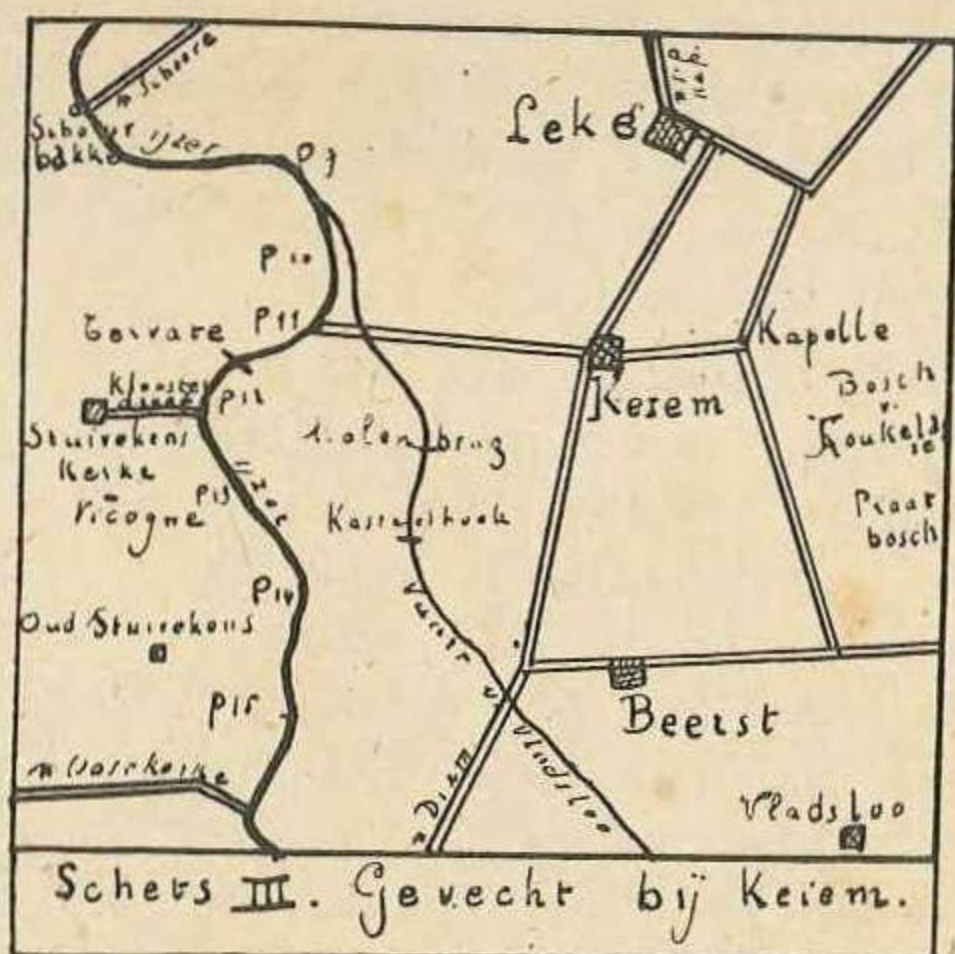
Een schrapnell had een huis achter de kerk getroffen. Ook Nieuwpoorts vonnis was geveld.

— De Duitschers zijn te Slijpe! vertelden angstige vluchtelingen, die gejaagd binnen het stedeke kwamen geloopen, zich wat veiliger gevoelend, nu ze Belgische troepen tusschen zich zelve en den vijand wisten.

En eer de burgerij het vermoedde, was de strijd ontbrand. Den 17en vestigde het IIIe Duitsche reservekorps

zich te Sint-Pieters-Kapelle (1), dat een knooppunt is van de voorname wegen naar Brugge, Veurne, Dixmuiden (Zie schets I). Onze lansiers, wielrijders en een batterij konden dat leger wel even bestoken, maar natuurlijk niet ophouden. Integendeel, afdeelingen van den vijand dwongen het 3e bataljon van het 10e, dat een hoofdwacht te Keiem vormde, tot den terugtocht naar den IJzer, waarbij het vrij zwaar gehavend werd en zijn kommandant, Funck, verloor. De Duitschers drongen tot Lelke door en ook onze voorhoeden van Mannekensvere, Spermalie en Schoore moesten terug. De vijand naderde dus nog meer en bedreigde den IJzer bij de Eendracht-brug (tusschen Mannekensvere en Sint-Joris), bij Schoorbakke (brug aan den weg Schoore-Pervyse) en bij Tervatte (brug Keiem-Stuivekenskerke).

Het Groot Hoofdkwartier beval Mannekensvere en Keiem terug te nemen.

Om acht uur 's avonds (18 Oktober) kreeg het 3e bataljon van het 7e, onder bevel van majoor Evrard, order Mannekensvere te veroveren. Twee kompagnies bleven in reserve op den linkeroever der rivier, en twee rukten den weg naar het dorp op, waar de tegenstander zich reeds ingegraven had, en de onzen nu zware verliezen toebrecht. Den ganschen nacht woedde de strijd. Hevig vuur bestreek den weg van onze troepen. En toen tegen den morgen de dapperen na heldhaftigen strijd wijken moesten, in de grachten dekking zoe-

(1) Over de lotgevallen der dadelijk bezette dorpen als Sint-Pieters-Kapelle, Slijpe, enz., volgen verdere bijzonderheden.

kend tegen de helsche projektielen, vond de achterwacht de Eendrachtbrug gesprongen. Ongewonden en gekwetsten wierpen zich in den vloed, waarin de granaten het water opfonteinden; sommigen bereikten de overzijde, anderen kwamen om en de IJzer voerde de eerste lijkens mee... En daar in de zompige velden tusschen Mannekensvere en de rivier, lagen gewonden te kreunen, temidden van dooden, uit wier drinkflesch ze gretig het laatste vocht opslokten, in een wanhopige poging om de brandende koorts, die hun verminkt lichaam ondermijnde, te blussen. Om den zwaren toren van het dorp joelde de vijand. Voor de slapenden, daar tusschen het gras en het riet, was de rust gekomen, maar niet die, waar zij zoo naar gesnakt hadden...

Dienzelfden avond, toen de reeds afgematte soldaten van het 3e bataljon naar Mannekensvere slopen, moest het 1e bataljon van het 13e linie, majoor Delcour, Keiem veroveren. Officieren van het Groot Hoofdkwartier zetelden met den staf van de 4e divisie in de smidse beneden den dijk van Tervatte en hadden de maatregelen getroffen. Het 1e bataljon van het 8e moest onder majoor Vasseur, het 1e van het 13e steunen.

— Keiem zal gemakkelijk hernomen worden, meende een officier van het Groot Hoofdkwartier.

— Wij marcheeren naar den dood, antwoordde majoor Delcour, maar het bataljon zal zijn plicht vervullen... En 't was een profetie die hij uitsprak.

De overste kon niet lichtzinnig de gevaren voorbij zien. Daar stapte zijn afdeeling, plots weggeroepen van het loopgravenwerk, afgemat nog door vermoeiende marschen, gedund in de wanhopige gevechten tegen een overmacht, vermengd met mannen van andere troepen, onvoldoende bewapend. En ze moesten gaan strijden — alleen weer — tegen het gros van het geweldig Duitsche leger! Ja, 't was wel de weg naar den dood, naar 't vreeselijk offer! Van achter het landgoed Vicogne hielden onze kanonnen en bestookten ze den vijand te Keiem. Onverwacht was het dorpje door den oorlog gegrepen... Men had het in die eerste weken nog opgehaald, hoe de vaders in den Fran-

schen tijd hun trouw aan 't eigen land betoonden, toen inwoners van Keiem, met die van Beerst, Zarren, Vladsloo, Woumen en Klerken in Maart 1793 samengeropen werden in de kerk van Eessen, om de aanhechting van België bij Frankrijk te vragen. De vreemde kommissaris kende de nazaten der keeren van Vlaanderen niet, en meende, dat de burgers gedwee aan zijn eischen zouden voldoen. Maar toen de verzamelden hardnekkig weigerden en zelfs zijn papieren scheurden, en de stoelen en banken omver wierpen, ging de annexionist haastig op de vlucht. En die trouw was gebleven. Ja, men had in de streek veel handel gedreven met de Duitsche paardenkooplui en deze goed ontvangen, maar juist daarom was men te nijdiger voor het verraad. Ha, diezelfde gasten, welke op de hoeven als vrienden van den huize waren onthaald, verschenen nu als de gidsen en wegwijzers der troepen! De trouw aan eigen haard en land zat in 't bloed... De vaderen wilden geen Franschen worden, de zonen geen Duitschers! Tal van inwoners hadden nog bijtijds Keiem verlaten en zaten achter den IJzer, maar anderen waren gebleven, en zochten nu in hun kelders een schuilplaats tegen 't vuur van de eigen troepen. Welk een vreeselijke Zondag! De kerk stond reeds in lichte laaie en als een reusachtige fakkel wees hij in den tragischen nacht aan de onzen de juiste richting aan. De arme burgers, waaronder zich ook vrouwen en kinderen bevonden, hoorden het geweld der ontploffingen, het instorten van daken, en dan ook het gejoel van den vijand, die in de huizen drong en in en om het dorp loopgraven aanlegde.

De Germaan toonde zich weer overmoedig. Van Luik tot Antwerpen en van daar tot hier in het uiterste hoekje van Vlaanderen, was het steeds « Sieg » geweest en morgen trok men wel weer verder, Frankrijk in en dan naar 't gehate Engeland, dat God immers door de troepen des keizers straffen wilde... Stond het niet heiligschennend op hun gordels « Gott mit uns? »

... ..

Maar daar slopen de Belgen nader...

Majoor Delcour verdeelde zijn bataljon in drie groepen: de compagnie van

kommandant Pasquier moest ten Noorden van Keiem den weg naar Leke bezetten; die van kommandant Mahieu ten Oosten de baan naar Kapelle; de afdeeling van luitenant Brabant ten Zuiden den weg naar Beerst, terwijl een deel van het eerste bataljon van het 8^e de huizen doorzoeken en een ander deel den aftochtsweg naar den IJzer beschermen zou.

De soldaten slopen nader... Vlammen laaiden over het dorp... Eensklaps sloeg een Duitsch schildwacht alarm. De vijand! Hij stortte dood neer; een makker werd gevangen genomen, maar onmiddellijk doken van alle zijden Duitschers op, terwijl van bij de kerk een geweldig vuur losbarstte. Een strijd man tegen man ontstond. Gevangenen werden aangebracht, sommigen door vrees bevangen, verrieden hun makkers en de onzen geraakten meester in het dorp.

De afdeeling van luitenant Brabant ten Zuiden, moest echter wijken voor een overmacht, na een gevecht van eenige uren. Kommandant Pasquier ten Noorden ondervond nog geen ernstigen tegenstand.

De compagnie van Mahieu ten Oosten dreef den vijand achteruit en zijn mannen vonden daar een rijken buit aan levensmiddelen, door den vijand gestolen en in zijn wilde vlucht nu achtergelingen. Zoo daagde de morgen. Daar zag men plots de Duitschers door de velden kruipen, maar de meesten werden door het geweervuur der onzen getroffen. En op de beetwortelbladeren lieten jonge mannen 't leven. Maar waar luitenant Brabant had moeten wijken, ten Zuiden, doemde nu een groote vijandelijke macht op...

Luitenant Louppe kreeg bevel van majoor Delcour, die zelf bij de compagnie Mathieu, ten Oosten stond, ze met de mitrailleurs te bespiken. Louppe voerde het order uit, werd in het been gewond, stortte neer, doch schreeuwde nog luid: « Vuur! ».

En de kogels moordden in de rangen van hen, die reeds « Hoch! Hoch! » huilden; de bressen werden echter dadelijk gestopt, want menschenmateriaal had de keizer genoeg.

... ..

Nu wordt de toestand zeer kritiek.

't Is of ze van alle zijden verrijzen uit het land, uit het riet, het bosch, de watergangen, de hagen, en de kanten, de grijze mannen met de helmen. Wat in de ochtendschemering grauwe plekken geleken, verheft zich nu als een muur van krijgers, en honderden geweerloopen braken hun vuur.

Majoor Delcour wil zijn mannen aanmoedigen. Hij springt op den weg om een pantiek te bezweren... ploft zwaar neer, getroffen door een kogel in de rechterzijde, en reeds gorgelt de doodsreutel in zijn keel.

Luitenant Louppe ligt bloedend in een gracht, maar bestuurt nog de mitrailleurs. Kommandant Mahieu zendt hem heen om zich te laten verbinden, en tevens hulp te vragen aan kolonel Couturiau, van het 8^e, onder wiens leiding de gansche krijgsbeweging staat.

Versterking! Maar de Duitse artillerie brengt op den weg van Keiem naar den IJzer een barreel van allergeweldigst vuur. De boomen versplinteren, takken vallen krakend af, steenen worden omhoog geslingerd, verstikkende rook sliert over de grachten en weiden, vee stormt razend door deze hel... en 't is langs die baan, dat de hulp zou moeten opdagen...

En uit het bosch van Coukelare gulpen al maar meer troepen, om onze kleine dappere schare te omsingelen.

Daar ten Oosten van het dorp, liggen om den zieltogenden majoor tien, twaalf mannen in hun doodstrijd.

In de loopgraven, zoo onstuimig veroverd, kreunen nu gewonden en ijlen stervenden over hun vrouw en kinderen, hun moeder of vader.

Kommandant Mahieu leunt gekwetst tegen de helling en beveelt nog de overlevenden, die als razenden schieten en zich wanhopig verdedigen.

Kommandant Pasquier, ten Noorden, ziet den vijand zijn groepje omsingelen. Een handjevol tegen een overmacht, een geheel leger. Maar het houdt nog stand, schiet, schermt met de van bloed druipende bajonet, slaat met geweerkolven, beukt de steeds opnieuw aanstormende vijanden, die huilen en tieren en brullen, als om 't geschreeuw en gekrijt der gewonden te verdooven. Men worstelt tusschen dooden en stervenden, in bloed en slijk.

Trommels roffelen, klaroenen schallen, maar 't zijn die van de Duitschers, van de wilde horden, door hun oversten voortgejaagd. De laatste krachten der onzen verlammen en dien steeds opnieuw aanstormenden vloed, bezwijken dan... De moorderij houdt hier op bij gebrek aan slachtoffers, want kommandant Pasquier, die zelf blijft, tot de overwinnaars hem gevangen nemen, zendt de enkele overlevenden heen, welke nu redding zoeken door het slijk der grachten, door lisch en riet en vlieten... Korporaal Girard staat wat verder vergeten op post met zeven man, en als hij de laatsten der vernietigde compagnie ziet heen gaan, leidt hij ook zijn soldaten uit 't vuur. De Duitschers zijn meester in 't dorp en uit de huizen tikken hun machinegeweren.

De compagnie van luitenant Brabant, ten Zuiden, wijkt al vechtend, den grond verdedigend voet voor voet, maar ook hier duidt een bloedspoor dien calvarie-weg aan...

De compagnie Pottier, van het 8^e, staat aan de Molenbrug bij het vaartje van Vladslou om omsingeling der andere troepen te verhinderen.

Maar de vloed spoelt nu van alle zijden aan.

Waar blijft de versterking? We hebben gezien hoe de gewonde luitenant Louppe deze vragen moet aan kolonel Couturiau van het 8^e.

Hij sleurt zich door het dorp, waar de vijand uit de woningen vuurt; hij kruipt door een gracht, tusschen gewonden, die hem om hulp smeeken; hulp, welke hij niet verleen kan; maar zelf zoo behoeft. Hij ziet dooden met 't gelaat in de modder gedrukt, die handen nog geklemd aan een boschje riet, als hadden de stervenden daar den laatste steun gezocht om het wegvliedend leven te behouden. Hij hoort stemmen en schreeuwt om den kolonel. De koorts woelt in zijn bloed, de krachten verminderen... Hijgend blijft hij nu en dan even rusten om zich te verzetten tegen die bezwijming die hem dreigt... in zieleangst, dat hij zijn opdracht niet meer zal kunnen volbrengen. En telkens klinkt het als een noodkreet: « Kolonel Couturiau... de kolonel van het 8^e! » maar het geschut overdondert zijn stem.

— Achter die schelf! antwoordt eindelijk een wielrijder. Daar is de kolonel

Loupe ligt in een gracht, want over den weg loert als een orkaan de dood. Hij steunt op zijn handen en weer huilt hij in de richting van de schelf: « De kolonel van het 8^e! Versterking voor de hoofdwacht! Kolonel Couturiau! »

Maar die schelf kan hij niet meer bereiken, want wie zich over den korten afstand waagt, moet sterven...

Mien heeft hem nu toch gehoord en roept terug.

— De hoofdwacht vraagt hulp! Major Delcour is gedood! De vijand omsingelt de onzen!

Tragisch huivert dat nieuws over de vlakte, het doodsbbericht niet alleen van den overste, maar schier van alle heldhaftige verdedigers.

De Belgen hebben geen menschenmateriaal, als de keizer. De levens zijn schaarsch en kostbaar... de mannen zuinig geteld. Toch zendt de kolonel een peloton uit, terwijl luitenant Van Rollegem de laatste kompagnie van het 8^e tusschen Pottier, bij de Molenbrug, en den weg naar den IJzer brengt, om den aftocht te beveiligen. Maar al dadelijk krijgt dit groepje kogels in de flank en zelfs in den rug. De toestand wordt hopeloos. 't Is wijken of zich offeren.

Daar kommandant Pasquier, ten Noorden, zooals we gezien hebben, ailen tegenstand heeft moeten opgeven, stormen van daar de Duitschers rechts af om op den weg naar Kapelle het laatste verzet van de kompagnie Mathieu te breken. Wat kunnen de nog dertig overlevenden doen? Ze vechten tusschen hun gevallen kamaraden, zonder hoop nog, zonder uitzicht op redding.

Kolonel Couturiau achter het dorp begrijpt den toestand en beveelt den algemeenen terugtocht. Ach, ze zullen spoedig geteld zijn, diegenen welke aan de slachting ontkomen, door heen te kruipen in de grachten, over dooden, langs gekwetsten, zelf wegzinkend in 't slijk tot aan het middel, plassend of zwemmend door de vlieten, plomsend door 't buigend riet, door lisch en kroos. En gewonden ook, in wier bloedend, uiteengerukt vleesch het vuile water spoelt, zoeken nog redding. Som-

migen zinken neer en sterven in de vaarten.

En toch hoe lang hebben ze stand gehouden tegen de overmacht, deze uitgeputte soldaten! 't Is 10 uur nu. En gisteravond is de strijd begonnen. Aan den IJzer ziet men ze terug komen, hinkend, gewond, bloedend, bedekt met slijk, doornat, rillend van koude en van koorts, ontmoedigd.

De artillerie beliet den vijand nog Keiem te verlaten... Het dorp brandt... En op de vlakte van den dood liggen zij die heden hun leven offerden, zij, aan wie men thuis denkt in den angst der onzekerheid, voor wie men nog bidt, op wier terugkeer men hoopt. Anderen worden gemarteld door de schrijnende pijn der gloeiende wonden, door hevigen dorst en brandende koorts, door de gedachten aan huis, eer de dood zich over hen ontfermt.

Treunig ruischt het riet bij het gruwelijk sterfbed dier schoone, jonge mannen, zonen van Wallonie en Vlaanderen, oudere strijders, maar ook vrijwilligers, die den oorlog zich zoo niet hadden voorgesteld. Vaders liggen daar, die alleen den vrede hadden bemind, maar weggerukt werden van hun gezin.

Gezelle had in al zijn zieleleed geklaagd:

O, 't ruischen van 't ranke riet!
O, wist ik toch uw droevig lied!
Wanneer de wind voorbij u voert
en buigend uwe halmen roert
gij buigt ootmoedig nijgend, neer,
Staat op en buigt ootmoedig weer,
en zingt al buigend 't droevig lied
dat ik bemin, o ranke riet!

O, 't ruischen van het ranke riet
weergalleme in mijn droevig lied,
en klagend kome 't voor uw voet,
gij die ons beiden leven doet!
O gij, die zelf de kranke taal
bemint van eenen rieten staal,
verwerp toch ook mijn klachten niet
ik! arme, kranke, klagend riet!

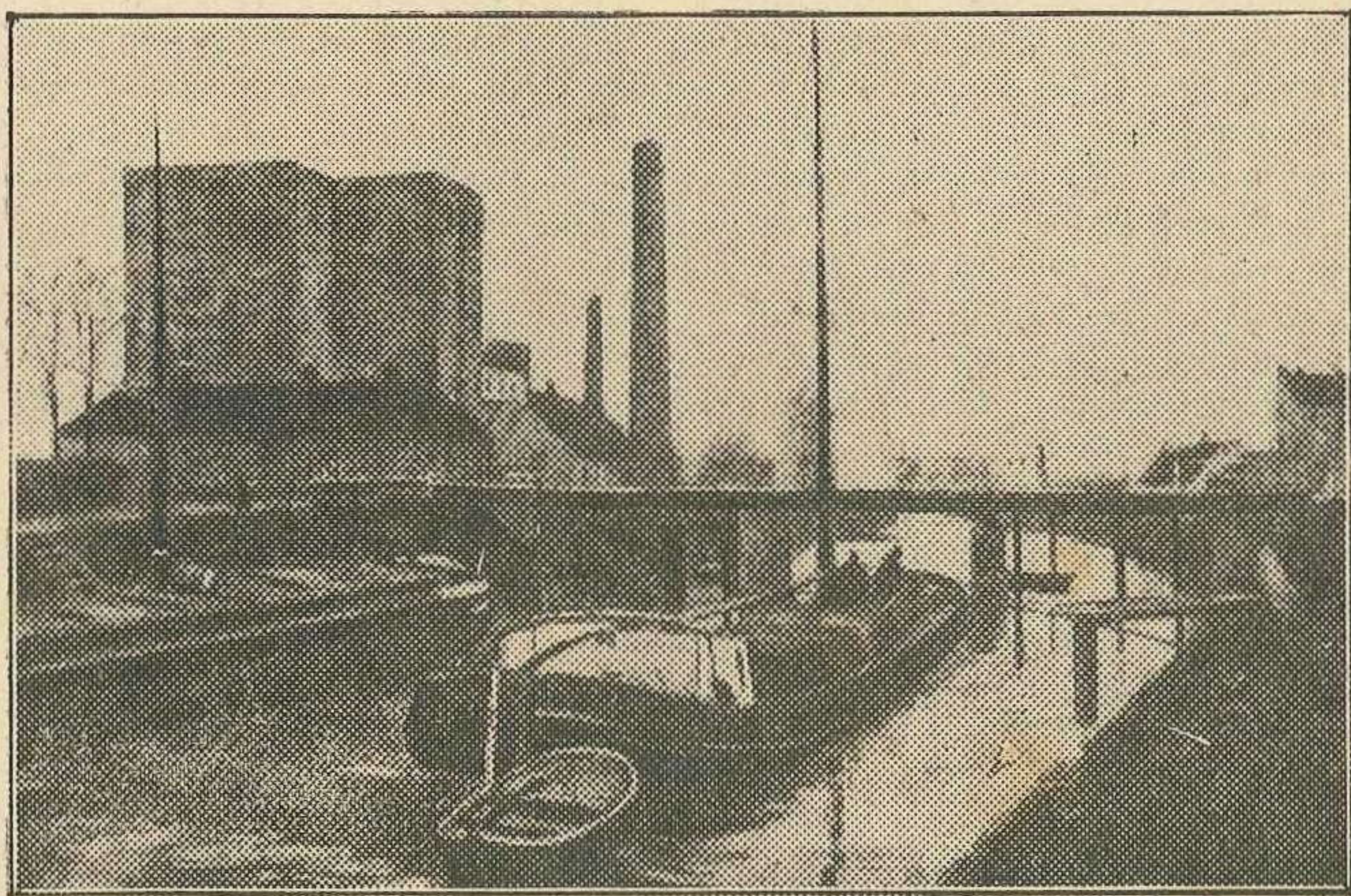
Maar het leed van Oktober 1914 had Gezelle toch niet kunnen vermoeden, nu het riet van Vlaanderens vlieten als een lijkkleed golfde om al die broederen, zoo ontijdig gestorven en om hen, wier sterfbed de bloedig zompen waren, daar bij Mannekensvere, Keiem en ook verder bij Beerst en Dixmuiden. Want we hebben bij de beschrijving der gevechten bij Beerst gezien, hoe ook van daar uit het 3^e bataljon van het 13^e linie met Fransche mariniers moest trachten Keiem te overheersen en

terwijl de pas verhaalde strijd Noorderlijker eindigde, liep ook de aanval van uit Dixmuiden dood op de grenzen van het brandend dorp. 't Was nu Maandag, 19 Oktober, toen Foch zijn algemeen offensief gelastte, dat echter mislukte tegenover de bij Roeselare aankukkende Duitse macht. (1)

De vijand bleef dus ook meester te Keiem. De vreugde bij de bewoners, opgewekt door de verschijning der eigen troepen, werd door geweldige teleurstelling gevolgd. De burgerij was nu overgeleverd aan de Duitschers, die zich over hun verliezen op de weerlozen wreekten. Thans moesten de soldaten nog op hun hoede zijn tegen el-

brenge. Intusschen hoorde men de overweldigers de bezittingen plunderen en vernielen... « Hetgeen men niet gebruiken kon of wilde, werd ten gronde gestampt en vernield, » schreef mij een ooggetuige. Eenige burgers werden gevankelijk naar Ichtegem gevoerd, waar zij zeven weken moesten verblijven tot ze door hun bloedverwanten met een bewijs der kommandantuur afgehaald mochten worden.

Sidonie Waegaert, echtgenote van Marcel Bailleul en haar dochters, Alice en Marie, kwamen door de beschieting om. August Pinte werd doodgeschoten door moedwil of bij ongeluk, dit heeft men nooit kunnen uitmaken, maar wel

De Meelfabriek aan den IJzer te Dixmuiden

ken overval en de gewonden verzorgen, en ze bepaalden er zich toe, de bevolking te gelasten in huis te blijven. Niemand mocht op straat verschijnen onder bedreiging meegevoerd te worden. Koeien, geiten, schapen liepen te dolen door de velden. De vijand slachtte wat hem goed dacht.

Maar op Donderdag 22 Oktober werden alle overgeblevenen, ook die van het Hoogkwartier, opgesloten in het dorp. Soldaten bewaakten en bedreigden de ongelukkigen, die, kinderen en zieken, gebrekkigen niet uitgezonderd, den nacht op den grond moesten door-

staan het vast, dat de geweldenaars op de hoeve van Constant Vandevyvere, onder Keiem, de vluchtelingen Jerome Lefevre van Leke en Louise Ghyllbert van Vladsloo, om 't leven brachten.

Och, waar was men veilig in die gruwelijke dagen? Zoo had de koster van Keiem zich met zijn familie op 16 Oktober naar Veurne begeven. Het huis, waar hij verbleef, werd later door een granaat getroffen, en uit het puin haalde men de lijken van den man, zijn vrouw, drie dochters en schoondochter op. Een zoon wilde juist, toen het projectiel aankwam, de woning binnen treden, maar in zijn haast verloor de jongeling zijn pantoffel. Hij haalde de-

(1) Weldra zullen wij ook meer van Roeselare vernemen.

zen terug... en zoo bleef hij gespaard.

Toen de vijand op 22 Oktober genoeg geroofd en gezwelgd had, liet hij de bewoners van Keiem weer los, maar twee weken later werden allen opnieuw samengedreven, onder voorwendsel dat men op de troepen geschoten had.

Ja, er was geschoten, maar niet door burgers. Duitsche soldaten hadden werklieden bevolen een paardenkadaver te delven en vuurden dan naar de burgers, toen deze met dien arbeid bezig waren. Verschrikt sloegen de mannen op de vlucht. — Man hat geschossen! riepen de gewetenlooze kerels, die wellicht een bloedbad begeerden als te Eessen. Twee dagen en twee nachten sloot men nu de bevolking op, haar martelend met de eeuwige bedreiging eener fusiljade. Drie burgers moesten naar Duitschland.

Zoo brak voor Keiem de schuwe tijd der bezetting aan op korten afstand van 't eigen leger. Melden wij volledigheidshalve dan ook nog, dat op 22 November 1914 de grootste helft der burgerij nogmaals naar het dorpsplein werd gejaagd, waar de weerloozen gedurende twee uur in de bittere koude moesten blijven staan, terwijl het muziek van den vijand speelde, als om hun in al dat lijden en de vreeselijke onzekerheid nog te bespotten.

Daarna kregen de ongelukkigen bevel naar Ichtegem te marcheeren, drie uur gaans van daar... 't Was een droevige stoet. Het hoofd gebogen in den scherpwind, rillend van koude, bezwaard om familieleden, waarvan ze gescheiden waren, trokken de bewoners van Keiem heen. « 't Is maar voor twee dagen », verzekerden de soldaten, maar

de verbanning duurde 4 1/2 jaar. De bezetter begeerde zich in zekere woningen te vestigen. Vandaar die geweldadige verhuizing. Een deel der bevolking kon dus nog blijven en hield het daar tegen den IJzer uit, onder beschieting en in het puin, tot 29 November 1915.

En nog zou men gebleven zijn, ware toen niet een algemeene ontruiming bevolen... De laatste inwoners moesten naar Lokeren en de ruïne van Keiem werd een soldatenkamp.

De poging om Keiem terug te nemen was dus mislukt... Op dien avond van 19 Oktober hield luitenant Brabant bij Suiwekenskerke appel in het 1^e bataljon van het 13^e...

Aangrijpend was de stilte, die bij zoo vele namen volgde. Slechts twee officieren en 120 man van 't gansche bataljon konden antwoorden... nauwelijks genoeg om een compagnie te vormen.

't Eerste bataljon van het 8^e was 800 man sterk geweest... Men telde er nog 435... Van de 20 officieren miste men er 7... En hoevelen nog van andere troepen, verdwaald in de gelederen der helden van Mannekensvere en Keiem, sliepen nu op de vlakte, welke verlicht werd door den brand of het schijnsel der kanonnen, die al maar door, van alle zijden over 't IJzerland hielden en brulden...

En 't waren slechts voorpostgevechten geweest. Dien datum van 19 Oktober zullen we nog hooren, want toen klonk door een groot deel van Vlaanderen het noodgeschrei eener gemartelde bevolking.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR

A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE SAKEN TE NIEUWPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN FRIGATELOOZD IN HET «NEMANDELAND»

Uitgever J. HOSTE, 36, St-Pieterstraat, Brussel